

Reactienota Vooroverleg bestemmingsplan "Buitengebied Windmolenpark Hattemerbroek"

NL.IMRO.0269.BP16126-VO01

*9 augustus 2016
Verseon nr. 255626*

Procedure voorontwerpbestemmingsplan

Het voorontwerpbestemmingsplan Buitengebied Windmolenpark Hattemerbroek is van 25 april tot en met 16 juni 2016 voorgelegd aan de vooroverleg- en ketenpartners. Van de volgende partners is een reactie ontvangen:

1. Provincie Gelderland
2. Provincie Overijssel
3. Gemeente Kampen
4. Gemeente Hattem
5. Ministerie Infrastructuur en Milieu
6. Rijkswaterstaat Oost Nederland
7. Waterschap Vallei en Veluwe
8. Vitens
9. Gasunie
10. Liandon VB Beheer / Tennet
11. Geldersch Landschap en Kasteelen
12. Gelders Genootschap
13. Gelderse Natuur- en Milieu Federatie
14. GGD Noord- en Oost-Gelderland
15. Gebiedscoöperatie IJsseldelta
16. Veiligheidsregio Noord- en Oost Gelderland
17. Omgevingsdienst Noord-Veluwe

In het volgende hoofdstuk zijn de reacties samengevat en voorzien van een inhoudelijke reactie. Enkele reacties leiden tot aanpassing van het bestemmingsplan. Dit is aangegeven bij de reacties.

Samenvatting en beantwoording overlegreacties

1.1. Provincie Gelderland

In juni 2016 heeft de provincie per mailbericht een reactie gegeven.

Nationaal Landschap Veluwe

Het gebied waarin het windmolenpark komt te staan maakt deel uit van het Nationaal Landschap Veluwe. Het Nationaal Landschap is van provinciaal belang en de kernkwaliteiten ervan zijn daarom vastgelegd in de verordening. Het beleid hieromtrent is goed verwerkt in het bestemmingsplan.

Reactie: Deze reactie wordt voor kennis aangenomen.

In de planregels is een wijzigingsbevoegdheid opgenomen, waarmee de wijziging van het maximaal vermogen van 12 MW naar 15 MW mogelijk wordt gemaakt. Daarbij is bepaald dat bij wijziging aangetoond moet worden dat deze niet nadeliger van invloed is op een goed woon- en leefklimaat (waaronder geluid), flora en fauna en andere milieuwaarden. De toepassing van de wijzigingsbevoegdheid is niet onderzocht in het MER. De aanvaardbaarheid ervan is daarom niet aangetoond, waarvoor het MER aangepast moet worden.

Reactie: Besloten is het maximaal vermogen (12MW) uit de regels van het bestemmingsplan te halen en daarmee ook de bedoelde wijzigingsbevoegdheid niet meer op te nemen. De bouw van het windmolenpark is in het bestemmingsplan gebonden aan allerlei ruimtelijke voorwaarden. Het (maximaal) vermogen van het park heeft geen ruimtelijke consequenties. Het regelen ervan is dan ook niet van belang in het bestemmingsplan. In de omgevingsvergunning moet worden aangetoond dat kan worden voldaan aan de maximale waarden die in het MER staan.

In het bestemmingsplan is een bandbreedte opgenomen waaraan de windmolens moeten voldoen. Deze zijn anders dan de afmetingen die opgenomen zijn in de passende beoordeling. De effecten van de bandbreedte in het bestemmingsplan zijn daarmee niet beoordeeld.

Reactie: Als gevolg van het akkoord bevinden van het MER, vooruitlopend op de ruimtelijke procedure, is in het MER en de passende beoordeling geen vooruitblik gegeven naar de vergunningaanvraag op bandbreedte. Het feit dat de afmetingen in de passende beoordeling niet geheel overeenkomen met de bandbreedte in de regels van het bestemmingsplan en de vergunningaanvraag vormt echter geen belemmering. In het bestemmingsplan en vergunningaanvragen wordt gemotiveerd, in lijn met het raadsbesluit over het VKA, dat de onderzoeken in het MER een beeld geven van de maximale milieueffecten die toelaatbaar zijn bij uitvoering van het bestemmingsplan. Waar nodig worden deze onderzoeken aangevuld om de milieueffecten voor de gehele bandbreedte (naast de maximale milieueffecten) inzichtelijk te maken en te toetsen aan grenswaarden (geluid, slagschaduw). Er is geen aanleiding om de

passende beoordeling uit te breiden of aan te passen. Dat is ook niet mogelijk, omdat het MER al is getoetst en door de Commissie voor de m.e.r. en akkoord bevonden door de gemeenteraad. Om het MER en de passende beoordeling te laten aansluiten op de Nb-wet vergunningaanvraag wordt in de aanvraag een onderbouwing opgenomen van de vertaling in een bandbreedte. Daarbij wordt gemotiveerd dat de conclusies uit de passende beoordeling ook van toepassing zijn op de Nb-wet vergunningaanvraag.

In het bestemmingsplan is een 10% afwijkmogelijkheid gegeven voor onder meer de afmetingen binnen de bandbreedte. Ook hiervoor geldt dat deze niet getoetst is aan het kader van de Natuurbeschermingswet en dat de effecten van het plan dus niet volledig in beeld zijn gebracht.

Reactie: De bedoelde afwijkmogelijkheid wordt niet mogelijk gemaakt voor de afmetingen van de windmolens.

De provincie wijst erop dat de nieuwe Wet Natuurbescherming op 1 januari 2017 van kracht wordt. Hierin is voornamelijk geen overgangsrecht voor bestemmingsplannen opgenomen. Dit betekent dat het bestemmingsplan dat op genoemde datum nog in procedure is, moet voldoen aan de nieuwe wet.

Reactie: De reactie wordt voor kennis aangenomen. Het is overigens de bedoeling om de vaststelling van het bestemmingsplan zo snel mogelijk te laten plaatsvinden. Daarbij wordt rekening gehouden met de nieuwe Wet Natuurbescherming.

MER Hoofdrapport

De provincie geeft aan in een eerder stadium gereageerd te hebben op het planMER Hoofdrapport, maar dat deze opmerkingen nog niet verwerkt zijn. In het planMER is geen sprake van een beschrijving van alternatieven zoals zonne-energie. Een mix van duurzame energiebronnen is wenselijk.

Reactie: Het planMER is door de Commissie m.e.r. correct en compleet beschouwd. De Commissie heeft op enkele punten om aanvulling gevraagd. Deze aanvulling heeft plaatsgevonden (oplegnotitie) en is toegevoegd bij het MER. De Commissie m.e.r. is van oordeel dat in het MER de essentiële informatie aanwezig is om een (principe)besluit te kunnen nemen over de ruimtelijke reservering in een bestemmingsplan voor dit project. Het MER wordt niet verder aangevuld, omdat het getoetst en akkoord bevonden is.

Op blz 28 van het hoofdrapport wordt ingegaan op de EHS (nu GNN/GO). Aangegeven wordt dat de EHS geen externe werking kent en de provincie beaamt dit. De Commissie m.e.r. houdt echter vanuit een goede ruimtelijke ordening wel tot zekere hoogte rekening met nabijgelegen GNN- of GO gebieden. De meest zuidelijke windmolen staat direct naast een als GNN-begrensd gebied.

Reactie: Zoals ook hiervoor aangegeven, is het planMER door de Commissie m.e.r. – na aanvulling – correct en compleet bevonden. In de aanvulling (oplegnotitie) is een nadere toelichting gegeven op de

invloed van de windmolen op het betreffende GNN/GO gebied. In de toelichting van het bestemmingsplan wordt daarnaast gemotiveerd dat de ontwikkeling geen effect heeft op de natuurlijke kenmerken en waarden van nabijgelegen gebieden die deel uitmaken van GNN/GO gebieden.

MER Effectrapport

De provincie geeft aan in een eerder stadium gereageerd te hebben op het MER Effectrapport, maar dat deze opmerkingen nog niet verwerkt zijn. Zij maken hierover de volgende opmerkingen:

- Blz 3: Er wordt ten aanzien van EHS uitgegaan van oud beleid.
- Blz 4: Waarom 15 kilometer? Een korte uitleg maakt het verhaal completer.
- Blz 4: Inmiddels is het Natura 2000-gebied Rijntakken aangewezen, Hiervan is Uiterwaarden IJssel een deelgebied. De instandhoudingsdoelen zijn met de aanwijzing van Rijntakken ook aangepast.
- Blz 5: Er wordt goed inzichtelijk gemaakt wat de additionele sterfte is bij kleine zwanen. Een percentage van 0,05 valt ruim binnen de 1%-norm die geaccepteerd wordt. Wel wordt er veel aandacht geschonken aan de negatieve trend onder de kleine zwanenpopulatie. Hiervan wordt aangegeven dat dit komt door achterblijvende broedsuccessen. Ik adviseer toe te lichten waarom de 1%-norm houdbaar blijft.
- Blz 7: Er wordt melding gemaakt van veldbezoeken, maar direct wordt ook aangegeven dat deze niet op het geschikte moment zijn uitgevoerd. Noem alleen relevante onderzoeken en bezoeken. Verder wordt verwezen naar een onderzoek uit 2006. Dit is te oud. Er lijken recentere onderzoeken te zijn, maar deze heb ik niet kunnen vinden.
- Blz 11 en 12: Uitgegaan wordt van verouderd EHS-beleid. Ook de begrenzing is inmiddels gewijzigd.

Reactie: Het MER is gebaseerd op beleid zoals dat destijds van kracht was. Dit kan niet meer worden aangepast, het MER is getoetst door de Commissie voor de m.e.r. en door hen positief beoordeeld. Enkele aanpassingen op het MER zijn doorgevoerd in de oplegnotitie en/of in het bestemmingsplan. Zo is in de toelichting van het bestemmingsplan ingegaan op het actuele beleidskader, zoals de regels voor GNN/GO uit de Omgevingsverordening van Provincie Gelderland.

Passende beoordeling

De provincie geeft aan in een eerder stadium gereageerd te hebben op het planMER, maar dat deze opmerkingen nog niet verwerkt zijn. Zij maken hierover de volgende opmerkingen:

- De passende beoordeling lijkt nog geen rekening te houden met de aanwijzing van het Rijntakkegebied, waarbinnen de Uiterwaarden IJssel een deelgebied vormen. De aanwijzing heeft geleid tot toevoeging van enkele soorten en wijziging van de doelstellingen. Nu heb ik niet gecontroleerd in hoeverre uit is gegaan van de juiste aanwijzingsbesluiten van andere gebieden!
- Blz 12: Aangegeven wordt dat er geen ecologische connectie is met soorten van de Veluwe. Voor de nachtzwaluw lijkt dit evident gezien zijn eisen aan het

leefgebied, maar voor de wespendif adviseer ik nog een zin toe te voegen. Immers foerageert de wespendif ver buiten de Veluwe.

- Blz 12: Aangegeven wordt dat er geen effect is op zilverreigers. Uit het NDDFF haal ik dat er 35 waarnemingen zijn gedaan van 1 of meerdere zilverreigers in de afgelopen 5 jaar. Zijn deze echt niet toe te schrijven aan de randmeren?
- Blz 16: De gebruikte tellingen beginnen wel op leeftijd te raken. Ik adviseer deze te actualiseren met recentere gegevens.
- Blz 16: Is voldoende rekening gehouden met trek van kleine zwaan tussen het Veluwerandmerengebied en de IJssel?
- Blz 24: Ik zou de 1% additionele sterfte wat duidelijk beschrijven. De Raad van State houdt tot nog toe de 1%-additionele sterftelijn aan. Nu staat het er naar mijn gevoel wat in rare volgorde. Ik zou eerst kort herhalen wat de populatiegrootte is, dan de normale sterfte en dat dan afzetten tegen de additionele sterfte.

Verder adviseer ik om het oordeel uit de passende beoordeling van de IJsseldelta met betrekking tot de draagkracht in één twee zinnen samen te vatten waarom er voldoende draagkracht is. Dit bevordert de zelfstandige leesbaarheid van deze passende beoordeling.

Reactie: Net als het MER, is ook de passende beoordeling gebaseerd op beleid zoals dat destijds van kracht was. De passende beoordeling maakt immers deel uit van het MER. De passende beoordeling wordt om die reden niet meer aangepast, zie hiervoor ook de reactie bij het vorige punt (onder MER effectrapport). In de passende beoordeling is vanzelfsprekend nog geen rekening gehouden met definitieve aanwijzingsbesluiten die zijn genomen nadat de passende beoordeling is afgerond. In de toelichting van het ontwerpbestemmingsplan wordt indien noodzakelijk ingegaan op effecten voor toegevoegde soorten.

1.2 Provincie Overijssel

De provincie Overijssel heeft op 1 juni 2016 per mailbericht gereageerd op het voorontwerpbestemmingsplan. Daarbij geven zij aan dat in de NRD en het MER voldoende rekening is gehouden met de in 2012 gemaakte opmerkingen.

Reactie: Deze reactie wordt voor kennis aangenomen.

1.3 Gemeente Kampen

De gemeente Kampen heeft op 1 juni 2016 per brief een overlegreactie gegeven op het plan voor het windmolenpark. In die reactie geeft zij aan kennis genomen te hebben van het plan en geen aanleiding te zien voor het geven van een verdere reactie.

Reactie: Deze reactie wordt voor kennis aangenomen.

Gemeente Kampen (aanvulling)

Op 17 juni 2016 is per brief een aanvulling van de vooroverlegreactie van de gemeente Kampen ontvangen. In deze brief vraagt de gemeente om aandacht voor de gezondheid van de inwoners. Daarbij noemt de gemeente specifiek de aspecten geluidsbelasting en slagschaduw. Wanneer voldaan wordt aan de

wettelijke normen kan alsnog sprake zijn van overlast. De gemeente vraagt bij de verdere planvorming de afwegingen zorgvuldig af te wegen en deze aan de inwoners van Kampen duidelijk maken.

Reactie: De gemeente weegt tijdens de verdere planvorming, waaronder de bestemmingsplanprocedure, de verschillende belangen zorgvuldig af. De inwoners van de gemeente Kampen krijgen daarbij voldoende mogelijkheden zich op de hoogte te stellen van de laatste stand van zaken met betrekking tot het project. Uiteraard bestaan hierbij de wettelijke perioden waarin de inwoners een reactie kunnen geven op het plan.

1.4 Gemeente Hattem

De gemeente Hattem heeft op 13 juni 2016 per brief een overlegreactie gegeven op het plan voor het windmolenpark. Daarin geeft zij aan in het verleden gekozen te hebben om de drie molens, die oorspronkelijk bij het windmolenpark Hattemerbroek hoorden, niet te willen realiseren. Deze drie molens zijn niet doorgegaan. De gemeente geeft aan dat het standpunt hieromtrent niet is gewijzigd. De gemeente Hattem maakt een andere afweging als het gaat om de duurzaamheidsambities vs. de landschappelijk impact. Door de relatief korte afstand van het park ten opzichte van de gemeentegrens blijft de gemeente Hattem de bestemmingsplanprocedure met kritische houding volgen.

Reactie: Deze reactie wordt voor kennis aangenomen.

De gemeente wijst erop dat de windmolens een stevige impact hebben op de waarneming en beleving van het landschap. Daarnaast is het van belang dat ook de invloed op en de belangen van de inwoners van de gemeente goed worden meegenomen in de bestuurlijke afweging van de gemeente Oldebroek.

Reactie: De gemeente weegt tijdens de verdere planvorming, waaronder de bestemmingsplanprocedure, de verschillende belangen zorgvuldig af. De inwoners van de gemeente Hattem krijgen daarbij voldoende mogelijkheden zich op de hoogte te stellen van de laatste stand van zaken met betrekking tot het project. Uiteraard bestaan hierbij de wettelijke perioden waarin de inwoners een reactie kunnen geven op het plan.

Gemeente Hattem (aanvulling)

Op 16 juni 2016 is per brief een aanvulling van de vooroverlegreactie van de gemeente Hattem ontvangen. In deze aanvulling geeft de gemeente Hattem een verslag van de bespreking van het windpark in de raadsvergadering van 13 juni 2016. De raad vraagt de gemeente Oldebroek kennis te nemen van de gevoelens en standpunten over het windmolenpark van de belanghebbenden. Hattem vertrouwt erop dat Oldebroek hier in de besluitvorming rekening mee houdt. *[red. de insprekers hebben het vooral over het proces en enigszins over de impact op de omgeving]*

Reactie: De gemeenteraad heeft weloverwogen besluiten genomen met betrekking tot dit project en blijft dit ook in de toekomst doen.

1.5 Ministerie Infrastructuur en Milieu (I en M)

Het ministerie heeft op 26 april 2016 per mailbericht gereageerd. Daarbij geeft zij aan dat overleg met het ministerie alleen nog plaats vindt als er belangen aan de orde zijn van Rijkswaterstaat, het ministerie van Defensie of het ministerie van Economische Zaken. Of dat het geval is bepaalt de gemeente zelf.

Reactie: De reactie wordt voor kennis aangenomen. Een aparte reactie van het ministerie van I en M is niet nodig. De genoemde partijen zijn in het kader van het overleg apart benadert. Van I en M is geen specifieke reactie meer nodig.

1.6 Rijkswaterstaat Oost Nederland

Rijkswaterstaat Oost Nederland heeft op 19 mei 2016 per mailbericht laten weten geen opmerkingen te hebben op dit plan.

Reactie: Deze reactie wordt voor kennis aangenomen.

1.7 Waterschap Vallei en Veluwe

Waterschap Vallei en Veluwe heeft op 10 mei 2016 per mailbericht gereageerd op het plan. Zij geven daarbij aan te willen weten wat de feitelijke uitbreiding van het verhard oppervlak van de windmolens en de serviceweg is.

Reactie: Voor het project zijn verschillende vergunningen nodig, waaronder een watervergunning. Bij de aanvraag hiervan worden alle benodigde stukken en informatie ingediend. Ook deze gewenste informatie.

Binnen het plangebied loopt de primaire watergang Gelderse Stouwe. Het is niet duidelijk of de serviceweg deze watergang raakt. Het lijkt er bovendien op dat de funderingen van de molens wel aan deze watergang raken.

Reactie: Voor het project zijn verschillende vergunningen nodig, waaronder een watervergunning. Bij de aanvraag hiervan worden alle benodigde stukken en informatie ingediend. Ook deze gewenste informatie.

1.8 Vitens

Vitens reageert per mailbericht op 10 mei op het plan. Aangegeven wordt dat de locatie niet binnen de beschermingszones van grondwaterwinningen ligt, dus vanuit het oogpunt van de grondwaterbescherming geen bezwaren kent.

Reactie: De reactie wordt voor kennis aangenomen.

Wel loopt door en zuidelijk langs het plangebied een transportleiding (zie volgende afbeelding). Vitens vraagt hier in het bestemmingsplan rekening mee te houden.

Reactie: Wij gaan er vanuit dat het hier niet om een hoofdwaterleiding gaat, omdat deze in het geldende bestemmingsplan niet als dusdanig is bestemd (met een dubbelbestemming). Het is daarom niet nodig hiervoor een regeling in het bestemmingsplan voor het windmolenpark op te nemen. Waar nodig treden initiatiefnemer/opdrachtgever en Vitens in overleg over de leiding in relatie tot de werkzaamheden voor het windmolenpark.

1.9 Gasunie

De Gasunie heeft per mailbericht op 20 juni 2016 laten weten dat noordelijk langs de N50/A50 ter hoogte van het plangebied een grote gasleiding loopt (A-655). In een navolgende brief van 21 juni heeft de Gasunie inhoudelijk gereageerd op het bestemmingsplan.

In de plantoelichting wordt aangegeven dat één van de windmolens invloed kan hebben op het plaatsgebonden risico en het groepsrisico van de hiervoor vermelde gasleiding. Hiervoor vraagt de Gasunie om een nadere risicoanalyse. De Gasunie vraagt om het gestelde over het maken hiervan bij het verlenen van een omgevingsvergunning te borgen in de planregels. De Gasunie stelt voor dit via een voorwaardelijke verplichting in de bestemming Bedrijf – Windmolen te doen.

Reactie: De nadere risicoanalyse vindt plaats ten tijde van het vergunningstraject. Dan is bekend welke windmolens gebouwd worden en kan een concrete analyse uitgevoerd worden. In het ontwerpbestemmingsplan wordt een regel opgenomen dat de bouw en het gebruik van windmolens niet leidt tot een faalkans toename van de leiding en dat hierover ten tijde van de omgevingsvergunningaanvraag positief advies wordt gevraagd aan Gasunie. De dichtstbijzijnde windmolen staat bovendien op een afstand van 195 meter van de gasleiding. De voorgestelde typen voldoen hier allemaal aan. De maximale werpafstand van de mogelijk gemaakte windmolens (bij nominaal toerental) ligt binnen de genoemde afstand tot de gasleiding.

De Gasunie vraagt de risicoberekening voor afstemming aan hen voor te leggen. Daarbij gaat het om alle windmolens, want ook de andere windmolens liggen in het invloedsgebied van de leiding.

Reactie: De risicoberekening wordt voor positief advies voorgelegd aan de Gasunie.

1.10 Liandon VB Beheer / Tennet

Liandon (de heer Frans Hoefs) heeft per mailbericht op 1 juni 2016 laten weten dat tegen het plan geen bezwaren zijn. De hoogspanningsmasten en -geleiders bevinden zich niet binnen de maximale werpafstand nominaal en bij overtoeren.

Reactie: De reactie wordt voor kennis aangenomen

1.11 Geldersch Landschap en Kasteelen (GLK)

Het GLK heeft per mailbericht op 6 juni 2016 gereageerd op het plan. De eerste reactie betreft de procedure van het aanvragen van een overlegreactie. Het GLK vindt het opvallend en weinig zorgvuldig dat de aanvraag via het contactformulier van de website wordt gedaan, terwijl het GLK en de gemeente in verschillende projecten met elkaar samenwerken. Nu kwam pas na enige tijd en na contacten met derden onze vraag onder ogen van de juiste persoon.

Reactie: Het is jammer dat dit misgelopen is. Voor een volgende keer benaderen wij in één keer de goede persoon

Het GLK geeft verder aan geen inhoudelijke reactie te hebben op het bestemmingsplan, omdat zij geen direct belanghebbende zijn bij het windmolenpark. De afstand tussen het windmolenpark en de eigendommen van het GLK is hiervoor te groot.

Reactie: De reactie wordt voor kennis aangenomen

1.12 Gelders Genootschap (GG)

Het Gelders Genootschap heeft in mei 2016 per mailbericht een overlegreactie gegeven op het plan voor het windmolenpark. Het GG gaat in haar reactie in op de cultuurhistorie en de ruimtelijke kwaliteit/landschap in relatie tot de windmolens en het MER en voorontwerpbestemmingsplan.

Cultuurhistorie

De toelichting van het bestemmingsplan moet beschrijven hoe met de in het gebied aanwezige cultuurhistorische waarden en in de grond aanwezige of te verwachten monumenten rekening is gehouden. Dat betekent dat voldoende duidelijk moet zijn wat de cultuurhistorische waarden in het plangebied zijn en dat eventueel aanvullend onderzoek nodig is wanneer dit niet gedaan kan worden.

MER

Het GG geeft aan dat de windmolens, ondanks hetgeen in het MER is beschreven, wel degelijk deel uitmaakt van een gebied met cultuurhistorische waarden. Daarbij verwijst zij onder meer naar het ontginningspatroon dat terug te vinden is in de wijze van verkaveling, de ligging van de percelen en de grenzen daartussen en het open karakter van het gebied. Daarnaast vindt het GG dat de niet beschermde cultuurhistorische waarden niet of in onvoldoende mate zijn meegewogen in het MER. Met de stelling in het MER dat geen sprake is van leemten in kennis op dit gebied, zijn zij het dan ook niet eens.

Reactie: De toelichting van het bestemmingsplan biedt een uitleg over hoe het windmolenpark in de omgeving en daarmee het ontginningspatroon en de overige cultuurhistorische waarden ingepast wordt. Een aanvulling van het MER is niet nodig op dit vlak.

Voorontwerpbestemmingsplan

In het verlengde van de reactie op het MER, vindt het GG dat ook de toelichting van het bestemmingsplan aangevuld moet worden.

Reactie: Zoals hiervoor aangegeven geeft de toelichting van het bestemmingsplan een uitleg over de inpassing in het ontginningspatroon. Dit is voldoende in de toelichting onderbouwd.

Voor de verbeelding en de regels wijst het GG erop dat bij de plaatsing van de windmolens rekening moet worden gehouden met het verkavelingspatroon. De perceelgrenzen met sloten en greppels moeten intact en herkenbaar blijven. Zij vragen dan ook de bestemmingsgrenzen van Bedrijf – Windmolen bij twee locaties aan te passen. Dit is van belang omdat buiten het bouwvlak gebouwen tot 25 m² gebouwd mogen worden.

Reactie: In de sloten worden alleen dammen met duikers aangebracht voor de onderhoudswegen. Het dempen van sloten voor kraanopstelplaatsen is van tijdelijke aard en wordt beperkt tot dat deel dat als opstelplaats gebruikt wordt. Dit heeft verder geen invloed op de regeling in dit bestemmingsplan, maar wordt in het vergunningentraject geregeld. Hierdoor blijven de perceelsgrenzen met sloten en greppels zo veel mogelijk intact en herkenbaar.

Ruimtelijke kwaliteit/landschap

In de toelichting moet aandacht worden besteed aan de relatie tussen de windmolens en o.a. 'de ruimtelijke kenmerken van het landschap' en 'de maat, schaal en inrichting van het landschap'.

Landschapsoverstijgende karakter

Het GG mist een beschrijving van het kleinschalige kampen- en oeverwallenlandschap (deels Nationaal Landschap IJsseldelta), in relatie tot de schaal van de windmolens. Door de verschillende landschapskenmerken nader te omschrijven kan later beter geanticipeerd worden op eventuele mitigerende maatregelen.

Reactie: De windmolens zijn, in verband met hun omvang, landschapsoverstijgend. In het MER is een uitgebreide beschrijving

opgenomen van de effecten van het windmolenpark op het landschap. Mitigerende maatregelen zijn in het geval van dit windmolenpark niet realistisch.

Invloed op het landschap

Het GG ziet graag een nadere uitleg van de aanvaardbaarheid van de invloed van het plan op het landschap. In eerste instantie richt het GG zich hierbij op de inhoud van het MER, die doorwerkt in paragraaf 3.2 van de toelichting. Een nadere uitwerking komt de landschappelijke inpassing en het maatschappelijk draagvlak ten goede.

Reactie: Zie ook de vorige reactie. In het MER is een uitgebreide beschrijving opgenomen van de effecten van het windmolenpark op het landschap. Een nadere toelichting is daarom niet nodig.

Visualisaties

Met betrekking tot de visualisaties (in MER en bestemmingsplan) heeft het GG twijfels over de correctheid ervan. Zij wijzen hierbij op de afstand van het standpunt ten opzichte van het park en de hoogte van de molens in de visualisaties. Daarnaast kloppen de visualisatiepunten op het kaartje (afbeelding 4.2) niet met dezelfde kaart in het MER (figuur 3.6). Tot slot ziet het GG graag belevingsvisualisaties in plaats van de gekozen afbeeldingen. Bij belevingsvisualisaties is sprake van een fotoverantwoording, bijvoorbeeld een beeldhoek vergelijkbaar met het menselijk oog en een kijkinstructie of kijkaafstand.

Reactie: De Commissie m.e.r. is van mening dat in het MER de visuele beleving door omwonenden goed in beeld gebracht is. In het bestemmingsplan staan visualisatiepunten op het kaartje 4.2 afgebeeld. De visualisatiepunten 2 en 3 wijken inderdaad iets af. Punt 2 hoort ongeveer 1.000 m meer naar het oosten te liggen en punt 3 ongeveer 250 m naar het noordwesten. Voor het beeld maakt dit echter geen verschil. Op de visualisaties is duidelijk te zien vanwaar de foto is genomen.

Mitigerende maatregelen

Het GG begrijpt de opmerking dat de werking van maatregelen op korte termijn beperkt is en niet past binnen de mogelijkheden van de initiatiefnemer. Ook begrijpen zij dat deze maatregelen vrijwel altijd ten koste gaan van de openheid, landbouwgrond en landbouwopbrengsten en daarom niet realistisch zijn. Het GG denkt echter dat sommige locaties of landschappen baat hebben bij op maat gesneden mitigerende maatregelen. Zij vragen hier rekening mee te houden en hierover te overleggen met de betrokken partijen.

Reactie: Wanneer het nodig blijkt worden mitigerende maatregelen genomen. Vooralsnog is dit echter niet het geval.

1.13 Gelderse Natuur en Milieu Federatie (GNMF)

De Gelderse Natuur en Milieu Federatie heeft op 16 juni 2016 per brief een overlegreactie gegeven op het voorontwerpbestemmingsplan. Daarin besteden zij aandacht aan verschillende punten.

Vooroverleg en maatschappelijk draagvlak

De GNMF ziet in het plan graag een concrete beschrijving en uitwerking van de participatiemogelijkheden die voor dit plan zijn gehouden. Daarbij wijzen zij op de aspecten structureel overleg, informatievoorziening en mogelijkheden voor financiële participatie.

Reactie: Afspraken over structureel overleg, informatievoorziening en mogelijkheden voor financiële participatie spelen een belangrijke rol in de besluitvorming over het windpark. Ze zijn echter niet opgenomen in het bestemmingsplan, omdat dit geen ruimtelijke relevante informatie betreft.

Landschap en visualisatie

De GNMF vraagt de visualisaties dusdanig aan te passen dat deze een goed beeld geven van de landschappelijk visuele gevolgen van de beoogde molens. De foto's worden donker ervaren. Daarnaast zijn visualisaties vanuit onder meer Hattem en het noorden richting de Veluwe.

Reactie: De Commissie m.e.r. is van mening dat in het MER de visuele beleving door omwonenden goed in beeld gebracht is. In het bestemmingsplan staan visualisatiepunten op het kaartje 4.2 afgebeeld. Daarbij is duidelijk te zien vanwaar de foto is genomen.

Vleermuizen en vogels

De GNMF geeft aan een onderzoek naar de aanwezigheid van weidevogels te missen. Daarnaast bevelen zij overleg met verschillende vogelwerkgroepen en andere soortenorganisaties aan, in relatie tot de effecten van de molens op deze soorten.

Reactie: Het MER voor het plan is inmiddels afgerond en akkoord bevonden. De effecten zijn voldoende onderzocht, onder meer de effecten voor vleermuizen en vogels. Nadere onderzoeken zijn niet nodig.

Mogelijke effecten op gezondheid

De GNMF vindt het van belang dat de te treffen maatregelen ter beperking van de omgevingseffecten, van bijvoorbeeld slagschaduw en geluid, nog nader toegelicht worden.

*Reactie: Om de effecten op de gezondheid te doen, zijn al uitgebreide onderzoeken naar slagschaduw en geluid gedaan. Deze zijn opgenomen in het MER en kort verwoord in het bestemmingsplan. Bovendien is de GGD benaderd in het kader van het vooroverleg om ook een reactie hierop te geven. Die reactie maakt deel uit van deze reactienota.
Het akoestisch onderzoek geeft geen aanleiding tot het onderzoeken en treffen van maatregelen, omdat ter plaatse van woningen van derden ruimschoots aan de grenswaarden voor geluid van windmolens wordt voldaan. Ter beperking van de slagschaduwduur*

op gevoelige objecten wordt een stilstandvoorziening uitgewerkt in het kader van de omgevingsvergunningaanvraag.

Afdracht t.b.v. de omgeving

In relatie tot de ligging in het open landschap en het benutten van de wind hierin, verwacht de GNMf een afdracht van de opbrengsten voor de versterking van de kwaliteiten van de omgeving. De GNMf ziet dit als een vorm van compensatie voor gederfd woongenot.

Reactie: Uit de toelichting bij het bestemmingsplan blijkt dat ter plaatse van nabijgelegen woningen sprake is van een goed woon- en leefklimaat. Compensatie veronderstelt een vergoeding voor het verlies aan woongenot, daarvan is gelet op de milieueffecten en afstand tot het windpark geen sprake. Verder vinden afdrachten plaats aan een duurzaamheidsfonds. Middelen uit dat fonds kan voor diverse doelen worden aangewend, zoals nieuwe duurzaamheidsprojecten of activiteiten ter versterking van natuurwaarden in de omgeving, maar kunnen maar één keer worden uitgegeven.

Verlichting

Bij het gebruik van verlichting bij de windmolens vraagt de GNMf aandacht voor het type verlichting. Bij voorkeur wil de GNMf dat het type windmolen al ten tijde van het ontwerpbestemmingsplan bekend is. Daardoor is tijdig inzicht in concrete omgevingseffecten en mogelijkheden voor mitigerende maatregelen om overlast door verlichting te beperken.

Reactie: Vanuit het oogpunt van de luchtvaartveiligheid bestaat geen aanleiding tot het aanbrengen van obstakelverlichting en hindernismarkering, omdat de tiphoogte in het bestemmingsplan is gemaximeerd op 150 m. Daarnaast is de afstand tot de N50 zodanig groot dat ook op grond van de beleidsregel van Rijkswaterstaat geen aanleiding bestaat voor het aanbrengen van verlichting, los van de vraag of de N50 een snelweg is in de zin van die beleidsregel of niet.

Combinatie met andere plannen

In het verleden was sprake van een combinatie van effecten veroorzaakt door meerdere initiatieven, zoals ook een aantal windmolens bij Hattem en in Overijssel ten zuiden van Kampen. De GNMf vraagt wat de stand van zaken is van deze initiatieven.

Reactie: Op dit moment zijn bij de gemeente Oldebroek geen andere initiatieven in de omliggende gemeenten bekend.

1.14 GGD Noord- en Oost-Gelderland

De GGD heeft per brief op 14 juni 2016 een overlegreactie op het voorontwerpbestemmingsplan gegeven. In deze reactie gaat de GGD in op verschillende onderwerpen.

De GGD waardeert de ruime aandacht voor gezondheid in het MER positief. Aantoonbare en bewezen gezondheidseffecten die kunnen optreden betreffen de aspecten geluid, slagschaduw, zichtbaarheid en veiligheid. Voor de veiligheidsaspecten gaat de GGD uit van het advies van de veiligheidsregio (VNOG) hierover. De GGD is van mening dat het erg moeilijk is om per woning de relevante informatie op de verschillende thema's te selecteren.

Reactie: Het klopt dat in het voorontwerpbestemmingsplan nog geen duidelijk inzicht is gegeven in de berekende geluidniveaus L_{den} en L_{night} en berekende schaduwduur (voor en na mitigatie) per woning, als gevolg van de uitvoering van het bestemmingsplan. In het ontwerpbestemmingsplan worden hiervoor tabellen opgenomen die zijn voorzien van een toelichting. Hiermee wordt bijvoorbeeld duidelijk dat de berekende geluidniveaus ter plaatse van woningen aan de Oostersedijk niet meer bedragen dan 41 tot 43 dB L_{den} en 35 tot 37 dB L_{night} .

Uit het feit dat in de omgeving van het windpark al enkele geluidbronnen aanwezig zijn, leidt de GGD af dat in het gebied sprake is van een vrij hoge achtergrondgeluidbelasting. De GGD is van mening dat een toename van de geluidbelasting zoveel als mogelijk moet worden voorkomen.

Reactie: Het is onvermijdelijk dat de exploitatie van vier windmolens leidt tot een toename van de geluidbelasting in de omgeving. Uit het MER komt naar voren dat voor een opstelling met windmolens volgens variant 2a de minste milieueffecten optreden. Om die reden is deze variant verkozen tot voorkeursalternatief. Uit de berekeningen (die nader worden toegelicht in het ontwerpbestemmingsplan) blijkt echter dat de geluidniveaus als gevolg van windmolens ter plaatse van gevoelige objecten ruim onder de grenswaarden voor L_{den} en L_{night} zijn gelegen.

De GGD mist de gebruikte invoergegevens van de verschillende windmolens in het akoestisch onderzoek.

Reactie: In de toelichting van het ontwerpbestemmingsplan en bij de omgevingsvergunningaanvraag worden invoergegevens voor de geluidberekeningen opgenomen.

De GGD verwacht uit de gegevens dat in de meeste gevallen het geluid, wanneer het voldoet aan de normen ter plaatse van de woningen, niet hoorbaar is boven het achtergrondniveau. Als het achtergrondniveau in de nachtperiode ter plaatse van de woningen onder de normwaarde van $L_{night} = 41$ dB(A) komt, beveelt de GGD Noord aan een voorziening te treffen waardoor het geluidniveau van de windmolens niet boven het achtergrondniveau uit komt.

Reactie: De gemeenteraad heeft het MER akkoord bevonden en daarbij (vooruitlopend op de ruimtelijke procedure) bepaald dat de milieueffecten die behoren bij het VKA worden beschouwd als de maximaal toegestane milieueffecten, zoals in het voorontwerpbestemmingsplan is beschreven. In het

ontwerpbestemmingsplan worden tabellen opgenomen waarmee inzichtelijk wordt gemaakt wat de maximale geluidniveaus L_{den} en L_{night} zijn die ter plaatse van gevoelige objecten op grond van dat raadsbesluit toelaatbaar zijn. Hieruit blijkt dat ter plaatse van woningen van derden geluidniveaus L_{night} voorkomen van 24 tot 38 dB, afhankelijk van de afstand tot het windpark. Het is niet uitgesloten dat gedurende een jaar in bepaalde nachten, bij bepaalde weersomstandigheden, de geluidwaarden L_{night} als gevolg van de windmolens het heersende achtergrondgeluidniveau in de nacht overschrijden. Er is echter geen aanleiding tot het treffen van stilstandsmaatregelen om de geluidniveaus te reduceren. De geluidniveaus L_{night} zijn immers gegarandeerd ruimschoots beneden de grenswaarde van 41 dB L_{night} gelegen waardoor de kans op hinder kleiner is dan op grond van de regelgeving reeds bij AMvB (Activiteitenbesluit) is toegestaan.

De GGD adviseert te kiezen voor minder uren met slagschaduw waarmee de hinder afneemt en de kans op draagvlak bij omwonenden groter wordt.

Reactie: Het aspect slagschaduw is in het MER uitgebreid onderzocht. Uit het onderzoek blijkt dat vier woningen binnen de slagschaduwcontour van 6 uur per jaar liggen. Dit is een relatief beperkt aantal. Twee van deze woningen worden bewoond/zijn in eigendom van een participant van het windmolenpark. Artikel 3.12 van de Activiteitenregeling milieubeheer geeft aan dat de vier windmolens (moeten) worden voorzien van een automatische stilstandregeling. Met een automatische stilstandregeling is slagschaduw op de beide gevoelige objecten eenvoudig te mitigeren. De toepassing van stilstand wordt vastgelegd ten tijde van de vergunningfase.

De GGD adviseert de omwentelingssnelheid en het knipperen van waarschuwingslichten te synchroniseren.

Reactie: De windmolens worden niet voorzien van verlichting. De reden hiervoor is dat de tiphoogte in het bestemmingsplan is gemaximeerd op 150 m. Vanuit het oogpunt van luchtvaartveiligheid bestaat daarom geen aanleiding tot het aanbrengen van obstakelverlichting en hindermismarkering. Daarnaast is de afstand tot de N50 zodanig groot dat ook op grond van de beleidsregel van Rijkswaterstaat geen aanleiding bestaat voor het aanbrengen van verlichting. Verder is het synchroniseren van omwentelingssnelheid niet uitvoerbaar. Bij bepaalde windturbinerichtingen vangen de turbines immers niet evenveel wind en varieert het aantal omwentelingen per windmolen. Als de omwentelingen van de vier windmolens worden afgestemd op de turbine met de minste omwentelingen worden kostbare potentiële MWh weggegooid terwijl de windmolens juist zijn gebouwd om duurzame energie te produceren. Dan is het gewenst om uit de windmolens een zo maximaal mogelijk vermogen te halen.

GGD stelt dat op de onderdelen geluid, slagschaduw en zichtbaarheid maatregelen denkbaar zijn waarmee eventuele hinder kan worden beperkt of

worden voorkomen. Tot slot adviseert de GGD om na realisatie van het plan de effecten op geluid en slagschaduw op de woningen jaarlijks te monitoren.

Reactie: De onderzoeken in het MER geven aan dat voor zichtbaarheid geen maatregelen nodig en mogelijk zijn. Voor geluid geldt dat er geen aanleiding is voor het treffen van maatregelen, gelet op de geluidsniveaus die ten hoogste kunnen optreden. Om schaduwduur ter plaatse van woningen van derden te beperken wordt wel een maatregel getroffen in de vorm van een stilstandregeling. Vanuit het oogpunt van communicatie is het van belang dat omwonenden bij vragen of klachten direct terecht kunnen bij de exploitant. Hierover worden afspraken gemaakt met de exploitant van het windpark. De slagschaduwmodule houdt bij wanneer de windmolen i.v.m. slagschaduwhinder is stilgezet en hoeveel tijd er sprake van hinder is geweest. Deze informatie kan de exploitant ter controle aan de gemeente overleggen.

1.15 Gebiedscoöperatie IJsseldelta (GCIJ)

De Gebiedscoöperatie IJsseldelta heeft op 16 juni 2016 per brief een overlegreactie gegeven op het voorontwerpbestemmingsplan. De GCIJ verzoekt de gemeente om zorgvuldig om te gaan met de landschappelijke kwaliteiten, die verder reiken dan de gemeentegrenzen.

Reactie: In het MER is een uitgebreide effectenbeoordeling van het windmolenpark op het landschap gedaan. Daarbij hebben gemeente- en provinciegrenzen geen rol gespeeld, omdat een landschap deze altijd overstijgt.

De GCIJ ziet een kans voor publiek-private samenwerking waarbij het rendement van het windmolenpark ten goede kan komen aan de vitaliteit en de kwaliteit in de directe omgeving.

Reactie: De realisatie van het windmolenpark betreft een privaat initiatief van Van Werven en grondeigenaren. De gemeente Oldebroek werkt hieraan onder meer mee via de nodige procedures. Over financiële participatie worden parallel aan de besluitvorming afspraken gemaakt. Middelen uit het beoogde duurzaamheidsfonds kunnen voor verschillende doelen worden ingezet.

1.16 Veiligheidsregio Noord- en Oost Gelderland (VNOG)

De VNOG heeft op 20 juni 2016 per brief een overlegreactie op het voorontwerpbestemmingsplan gegeven. Zodra de keuze voor de windmolen is gemaakt, worden het plaatsgebonden risico en groepsrisico berekend en de VNOG in de gelegenheid gesteld om te adviseren.

Reactie: De risicoberekening wordt voor positief advies voorgelegd aan de VNOG

De VNOG adviseert nadrukkelijk om in overleg te treden met de Gasunie inzake de voorgenomen ontwikkelingen over de windmolens en te beoordelen of er geen

sprake is van een verslechtering van de faalfrequenties (en daarmee de PR-contouren en de hoogte van het GR) van de betreffende aardgasleiding. Het creëren van een zo groot mogelijke afstand tussen de windmolens, transportroutes, aardgasleiding en eventueel relevante overige objecten is vanzelfsprekend zeer wenselijk.

Reactie: Zie hiervoor de beantwoording van de overlegreactie van Gasunie NV (bij 1.9). Het belang van een ongestoorde ligging van de leiding is niet expliciet gemaakt maar al wel zeker gesteld. In het ontwerpbestemmingsplan worden hiervoor regels opgenomen.

De VNOG adviseert om het brandweercluster Veluwe Noord te blijven betrekken in het verdere vergunningstraject (activiteit: bouwen) voor de windmolens.

Reactie: Wij betrekken het brandweercluster Veluwe Noord bij het vergunningstraject.

1.17 Omgevingsdienst Noord-Veluwe (ODNV)

De ODNV heeft per mailbericht op 30 juni 2016 gereageerd op het bestemmingsplan. De ODNV heeft het plan bekeken op de onderwerpen die vallen binnen haar werkveld, namelijk; geluidhinder, bodemkwaliteit, luchtkwaliteit en slagschaduw.

Algemeen

De ODNV mist in het bestemmingsplan een toets aan de VNG publicatie Bedrijven en milieuzonering. Daarbij geeft de ODNV aan dat in deze publicatie gerefereerd wordt aan molens met een rotordiameter van 50 meter, waar in het windmolenpark Hattemerbroek een maximale rotordiameter van 117 meter mogelijk is.

Reactie: Een toetsing aan de bedoelde publicatie is niet nodig. Alle effecten op het gebied van de daarin opgenomen aspecten is in het MER opgenomen. Het MER toetst bovendien aan de mogelijk gemaakte rotordiameter en is daarmee concreter dan toetsen aan de VNG publicatie (uit 2009) met verouderde richtafstanden.

Geluidhinder

In het MER wordt met betrekking tot de term geluid gesproken over hinder. Deze term is gekoppeld aan het Activiteitenbesluit. Deze koppeling tussen de 'hinder' en een goed woon- en leefklimaat ontbreekt echter in het MER.

Reactie: In het MER worden milieueffecten met elkaar vergeleken. Alhoewel in het MER niet wordt getoetst aan grenswaarden is de wettelijke grenswaarde wel als beoordelingscriterium gehanteerd voor de beoordeling van de geluidssituatie. Aan de hand van standaard hinderpercentages is voor de alternatieven ook een beoordeling gegeven van het aantal gehinderden. Het is inherent aan de normstelling dat ook wanneer aan de grenswaarde voor geluid wordt voldaan, het aantal gehinderden niet tot nul is gereduceerd. De

wetgever acht dit echter acceptabel, net zoals dat voor overige geluidbronnen geldt.

In het bestemmingsplan wordt vervolgens de koppeling gelegd met een goed woon- en leefklimaat. Of sprake is van een goede ruimtelijke ordening en daarmee ook van een goed woon- en leefklimaat wordt dus onderbouwd in het bestemmingsplan en niet in het MER.

De ODNV wijst erop dat de daadwerkelijk geplaatste windmolen niet onder mag doen voor de geluidsprestaties van de doorerekende windmolen.

Reactie: De gemeenteraad heeft het besluit genomen dat het voorkeursalternatief de maximale milieueffecten weergeeft. Bij vergunningverlening zal hierop worden toegezien. Bij de vergunningaanvraag wordt met behulp van akoestisch onderzoek onderbouwd dat beschikbare windmolentypen binnen de vastgestelde bandbreedte voor ashoogte en rotordiameter leiden tot een geluidbelasting in de omgeving die de maximale geluidbelasting behorende bij het VKA uit het MER niet overschrijdt. Met het te bouwen windmolentype moet hoe dan ook aan de vergunning worden voldaan.

De ODNV ziet graag een akoestisch onderzoek van de daadwerkelijk geplaatste windmolen bij de vergunningverlening daarvoor.

Reactie: Initiatiefnemer werkt aan een vergunningaanvraag op bandbreedte, omdat ten tijde van de vergunningaanvraag nog geen selectie van het te bouwen windmolentype heeft kunnen plaatsvinden. Bij de vergunningaanvraag wordt een akoestisch onderzoek aangeleverd waarmee inzicht wordt gegeven in de minimale en maximale geluidsniveaus die als gevolg van beschikbare windmolentypen binnen de bandbreedte kunnen optreden. In eerste instantie is een melding op grond van het Activiteitenbesluit verplicht bij de aanvraag, waarbij rekening wordt gehouden met de bandbreedte. Uiterlijk enkele weken voor de bouw wordt een melding op grond van het Activiteitenbesluit gedaan waarbij inzicht wordt gegeven in de geluidsniveaus van het uiteindelijk te bouwen windmolentype. Deze liggen altijd binnen de range die bij de omgevingsvergunningaanvraag inzichtelijk is gemaakt en die ook is vergund.

Bodemkwaliteit

De ODNV geeft aan dat op grond van het milieuspoor de kans klein is dat een bodemonderzoek nodig is, tenzij de gronden als verdacht aangemerkt zijn. De kans lijkt echter klein en komt aan bod binnen het vergunningentraject (melding/ODNV).

Reactie: De reactie wordt voor kennis aangenomen

Luchtkwaliteit

Voor luchtkwaliteit onderschrijft de ODNV de bevindingen in het voorontwerpbestemmingsplan. Het project valt onder de regeling Niet in betekenende mate (Nibm).

Reactie: De reactie wordt voor kennis aangenomen

Slagschaduw

Feitelijk geldt voor het slagschaduwonderzoek hetzelfde als voor het thema geluid, met betrekking tot de toetsing aan het Activiteitenbesluit. De ODNV ziet hierover ook graag een meer uitgebreide onderbouwing dat aan de eisen van het Activiteitenbesluit wordt voldaan bij het daadwerkelijk geplaatste windmolentype.

Reactie: Omdat niet bij alle woningen aan de norm voor maximale slagschaduwduur wordt voldaan, moeten de beoogde turbines worden voorzien van een stilstandregeling. In de omgevingsvergunningaanvraag en milieumelding wordt (voor de gehele bandbreedte) aangegeven wat de minimale en maximale benodigde stilstand is en op welke turbines deze wordt toegepast, zodat aan de eisen uit het Activiteitenbesluit wordt voldaan. Zonder deze informatie is de aanvraag niet ontvankelijk. Vervolgens geldt dat het te bouwen windmolentype altijd aan de vergunning moet voldoen.

In het voorontwerpbestemmingsplan is al aangegeven dat een stilstandvoorziening op de molens wordt getroffen. Hierdoor is op voorhand duidelijk dat aan de voorwaarden binnen het vergunningenspoor wordt voldaan.

Reactie: De reactie wordt voor kennis aangenomen.